

ERZURUM'DA 2008-2009 YILLARI ARASINDAKİ MEDİKOLEGAL ÖLÜMLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Muhammed Ziya Kır¹, Hüseyin Çetin Ketenci², Ahmet Ziver Başbulut³

1. Adli Tıp Kurumu Adli Tıp Şube Müdürlüğü, Erzurum

2. Adli Tıp Kurumu Grup Başkanlığı, Trabzon

3. Adli Tıp Kurumu Adli Tıp Şube Müdürlüğü, Samsun

Alındı / Received: 04.05.2011

Kabul Edildi / Accepted: 06.07.2011

Çalışmamızda Erzurum ilinde adli muayene ve otopsi işlemi yapılan 410 olgunun ölüm nedenleri ve demografik özellikleri incelenerek elde edilen verilerin paylaşılması amaçlanmıştır.

ÖZET

Amaç

Adli otopsiler şüpheli ve doğal olmayan ölümlerde, ölüm sebebi ve ölüm orijinlerini araştırmak maksadı ile yapılmaktadır. Çalışmamızda Erzurum ilinde adli muayene ve otopsi işlemi yapılan 410 olgunun ölüm nedenleri ve demografik özellikleri incelenerek elde edilen verilerin paylaşılması amaçlanmıştır.

Yöntemler:

Erzurum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'nce Ocak 2008 ile 2009 yılı sonuna kadar ölü muayene ve otopsileri yapılan toplam 410 olguya ait veriler retrospektif olarak incelenmiştir

Bulgular:

Erzurum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'nce Ocak 2008 ile 2009 yılı sonuna kadar ölü muayene ve otopsileri yapılan toplam 410 olgunun 288'i erkek 122'si kadın olup, ortalama yaş 35,62 ± 23,2 olarak tespit edilmiştir. Ölü muayenesi yapılan olgulardan 190'ına otopsi yapılmadan ölüm sebebi defin belgesi düzenlenirken, 208'ine otopsi işlemi yapılmış, 12 olguya ise otopsi yapılmadan sadece ölü muayenesi yapılarak üst merkezlere gönderilmiştir. En fazla otopsi ve ölü muayenesi Haziran ayında yapılmıştır. Ölüm olaylarının meydana geldiği yer bakımından dikkate alındığında en fazla il merkezinde görüldüğü tespit edilmiştir. Olay türü olarak en fazla araç içi trafik kazası

görülürken, ikinci sıklıkla araç dışı trafik kazası görüldüğü tespit edilmiştir. Ölümünün 219'u hastanede, 187'si olay yerinde 4'ü yolda hastaneye götürülürken meydana gelmiştir.

Sonuç:

Yaptığımız çalışmada trafik kazası sonucu ölümlerin (%40) adli ölümler içerisinde önemli bir oran teşkil ettiği görülmüştür. Trafik kazalarını ve dolayısı ile bunlara bağlı ölümleri önleme açısından küçük yaşlardan itibaren okullarda trafik eğitimine verilen önemin artırılması gerektiği kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: otopsi, ölü muayenesi, trafik kazası

EVALUATION OF MEDICOLEGAL DEATHS IN ERZURUM BETWEEN 2008 - 2009

In our study we aimed to share obtained data about causes of death and demographic characteristics from 410 cases which were post-mortem examination or autopsy.

ABSTRACT

Objective

Medicolegal autopsies are carried out in cases of suspicious and unnatural deaths to investigate origins and causes of death. In our study we aimed to share obtained data about causes of death and demographic characteristics from 410 cases which were post-mortem examination or autopsy.

Methods:

Autopsy reports of 410 cases at Erzurum Branch of the Council of Forensic Medicine, between January 2008 and end of 2009 were evaluated retrospectively according to determined parameters.

Results:

Of the cases, 122 were females and 288 were males, with a mean age of 35,62 ± 23,2 years. Among all, burial certificate had been given after post-mortem examination in 190 cases, while autopsies had been performed for 208 cases and 12 cases, following external examination, had been transferred to other morgue departments. Majority of post-mortem examinations and autopsies had been carried out in June. Most of deaths had been encountered in city center. The most common type of event determined was in car traffic accident, followed by out car traffic accident. Of all cases, 219 had died in hospital and 187 had died at the scene immediately, while remaining 4 had died on the way to hospital.

Conclusion:

In our study, traffic accident fatalities (40%) were determined to be a considerable part of medicolegal deaths. Traffic education in schools starting from early age is of high importance in order to prevent traffic accidents and related deaths.

Key words: autopsy, postmortem examination, traffic accident

GİRİŞ

Adli otopsiler şüpheli ve doğal olmayan ölümlerde, ölüm sebebi ve ölüm orijinlerini araştırmak maksadı ile yapılmaktadır (1,2). Otopsi ölen şahsın dış muayenesi ile başlar. İç organlarının incelenmesi ve gerekli laboratuvar incelemeleri için örneklerin alınması ile son bulur. İdeal olanı, otopsilerin adli tıp uzmanları veya patoloji uzmanları tarafından yapılması ve böylelikle belirli standartlar içerisinde yapılan otopsi işlemleri sonucunda tıbbın adalet katkısının sağlanmış olmasıdır (3,4).

2008 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye genelinde meydana gelen toplam 215.562 (119.391 erkek, 96.171 kadın) ölüm olgusundan, 8753 olguya (6547 erkek, 2206 kadın) otopsi yapıldığı belirlenmiştir (5). Erzurum Adli Tıp Şube Müdürlüğü tarafın-

dan 2008-2009 yılları arasında otopsisi yapılan olgulara ait düzenlenen tutanaklar incelenmiş olup 410 olguya otopsi yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışmamızda Erzurum ilinde adli muayene ve otopsi işlemi yapılan 410 olgunun ölüm nedenleri ve demografik özellikleri incelenerek elde edilen verilerin paylaşılması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Erzurum Adli Tıp Şube Müdürlüğü'nce 01.01.2008 ve 31.12.2009 tarihleri arasında ölü muayene ve otopsileri yapılan toplam 410 olguya ait; yaş, cinsiyet, olay tarihi, olay yeri, olay türü, ölüm yeri, otopsi ve/veya ölü muayenesi uygulanması ve olay ile ölüm arasında geçen zamanla ilgili veriler retrospektif olarak incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar SPSS programı ile ista-

tistiksel değerlendirmeye alınarak tablolar düzenlenmiştir.

BULGULAR

Retrospektif olarak incelenen 410 olgunun 288'i (%70,2) erkek 122'si (%29,8) kadın olup, yaş dağılımı dikkate alındığında olguların en küçüğü 0, en büyüğü 95 yaşındadır. Ortalama yaş $35,62 \pm 23,2$ olarak tespit edilmiştir. Olgular yaş gruplarına göre sıralandıklarında 0-9 yaş arası (%16,3) ilk sırayı almakta iken ikinci sırayı 20-29 yaş arası (%14,9) almaktadır (Tablo 1). Ölü muayenesi yapılan olgulardan 190'ına (%46,3) otopsi yapılmadan ölüm sebebi belirlenerek defin belgesi düzenlenirken, 208'ine (%50,7) otopsi işlemi yapılmış, 12 (%2,9) olgu ise otopsi yapılmadan sadece ölü muayenesi yapılarak üst merkezlere gönderilmiştir.

Tablo-1. Yaş grupları ile cinsiyet arasındaki dağılım

YAŞ GRUPLARI	CİNSİYET					
	ERKEK		KADIN		TOPLAM	
	N	%	N	%	N	%
0-9	38	9,3	29	7,1	67	16,3
10-19	37	9,0	15	3,7	52	12,7
20-29	42	10,2	19	4,6	61	14,9
30-39	41	10,0	12	2,9	53	12,9
40-49	45	11,0	13	3,2	58	14,1
50-59	25	6,1	13	3,2	38	9,3
60-69	31	7,6	11	2,7	42	10,2
70-79	23	5,6	4	1,0	27	6,6
80 ve üzeri	6	1,5	6	1,5	12	2,9
Toplam	288	70,2	122	29,8	410	100,0

En fazla otopsi ve ölü muayenesi Haziran ayında (%10,7) yapılmış olup, Ağustos (%5,4) ve Aralık ayı (%5,4) en az otopsi ve ölü muayenesi yapılan aylar olmuştur (Tablo 2).

Tablo-2. Aylara göre otopsi ve ölü muayenelerinin dağılımı

	OTOPSI							
	SEVK EDİLEN		YAPILMAYAN		YAPILAN		TOPLAM	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Ocak	1	0,2	14	3,4	18	4,4	33	8,0
Şubat	2	0,5	20	4,9	16	3,9	38	9,3
Mart	1	0,2	15	3,7	21	5,1	37	9,0
Nisan	2	0,5	11	2,7	20	4,9	33	8,0
Mayıs	0	0	10	2,4	15	3,7	25	6,1
Haziran	2	0,5	18	6,8	14	3,4	44	10,7
Temmuz	2	0,5	20	4,9	17	4,1	39	9,5
Ağustos	1	0,2	13	3,2	8	2,0	22	5,4
Eylül	0	0	17	4,1	25	5,9	41	10,0
Ekim	1	0,2	18	4,4	18	4,4	37	9,0
Kasım	0	0	16	3,9	23	5,6	39	9,5
Aralık	0	0	8	2	14	3,4	22	5,4
Toplam	12	2,9	190	46,3	208	50,7	410	100,0

Ölüm olaylarının meydana geldiği yer bakımından dikkate alındığında en fazla il merkezinde (%35,6) görüldüğü tespit edilmiştir (Tablo 3).

Tablo-3. Olguların olay yerine göre dağılımı

OLAY YERİ	N	%
İl Merkezi	146	35,6
İlçe Merkezi	100	24,4
Köy	120	29,3
Karayolu	44	10,7
Toplam	410	100,0

Olay türü olarak en fazla araç içi trafik kazası (%24,9) görülürken, ikinci sıklıkla araç dışı trafik kazası görüldüğü (%15,1) tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo-4. Olay türü ve cinsiyete göre olgu sayıları

OLAY TÜRÜ	CİNSİYET				TOPLAM	
	ERKEK		KADIN			
	N	%	N	%	N	%
Araç içi trafik kazası	74	18,0	28	6,8	102	24,9
Ası	9	2,2	10	2,4	19	4,6
İlaç içme	2	0,5	3	0,7	5	1,2
Ölü bulunma	18	4,4	13	3,2	31	7,6
Soba zehirlenmesi	2	0,5	9	2,2	11	2,7
Yanık	4	1,0	3	0,7	7	1,7
Elektrik çarpması	3	0,7	0	0,0	3	0,7
Araç dışı trafik kazası	41	10,0	21	5,1	62	15,1
Ateşli silah yaralanması	42	10,2	11	2,7	53	12,9
Kesici delici alet yaralanması	5	1,2	1	0,2	6	1,5
Yüksekten düşme	37	9,0	6	1,5	43	10,5
İş kazası	4	1,0	0	0,0	4	1,0
Suda Boğulma	9	2,2	4	1,0	13	3,2
Darp	9	2,2	0	0,0	9	2,2
Diğer	23	5,6	7	1,7	30	7,3
Otopsi yapılmadan sevk edilen	6	1,5	6	1,5	12	2,9
Toplam	288	70,2	122	29,8	410	100,0

Yaş grupları ile trafik kazaları (araç içi/araç dışı) arasındaki ilişki Tablo 5'te gösterilmektedir.

YAŞ ARALIĞI	TRAFİK KAZASI	
	N	%
0-9	24	14,6
10-19	15	9,1
20-29	21	12,8
30-39	20	12,2
40-49	29	17,7
50-59	20	12,2
60-69	20	12,2
70-79	9	5,5
80 ve üzeri	6	3,7
Toplam	164	100,0

Tablo-5. Trafik kazası ve yaş grupları arasındaki ilişki

Ölümlerin 219'u (%53,4) hastanede, 187'si (%45,6) olay yerinde, 4'ü (%1) yolda hastaneye götürülürken meydana gelmiştir. Olguların %64,6'sına olay tarihinde ölü muayene ve otopsi işlemi uygulanmış olup 11 gün ve sonrasında otopsi yapılma oranının ise %13,6 olduğu tespit edilmiştir. (Tablo 6).

Tablo-6. Olguların olaydan sonraki süreçte ölü muayene ve otopsi zamanları

OLAYDAN SONRA GEÇEN ÖLÜ MUAYENE-OTOPSİ ZAMANI	N	%
0 gün	265	64,6
1-3 gün	52	12,7
4-7 gün	21	5,1
8-10 gün	16	3,9
11 gün ve üzeri	56	13,6
Toplam	410	100,0

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışmamızda daha önce yapılan çalışmalara benzer şekilde olguların büyük çoğunluğunun erkek (%70,2) olduğu tespit edilmiştir (6-12). Erkek popülasyonu ile kadın popülasyonunun sosyal hayattaki önemi eşit olmasına rağmen, erkeğin oynadığı rol, vazife ve sorumluluklarının farklı olmasından dolayı, sosyal hayatta daha fazla yer almasının adli muayene ve otopsi istatistiğini arttırdığı düşünülmektedir.

Otopsi ve ölü muayenesi ile yaş grupları arasındaki ilişki çalışmalar arasında farklılıklar gösterebilmektedir. Örneğin Tıraşçı ve ark. yaptığı çalışmada, otopsi ve ölü muayenesinin en sık 0-10 yaş grubunda (%28) olduğunu yine Özkök ve ark. olguların en sık 0-9 yaş grubunda (%18,9) olduğunu belirtmişlerdir (12,13).

Bununla birlikte yapılan diğer çalışmalarda en fazla otopsi yapılan grubun 20-29 yaş grubu olduğu ve bu yaş grubundaki erkeklerin sosyal ortamda daha aktif olmalarının bu sonuca neden olduğu bildirilmiştir (7,14,15). Çalışmamızda ise en fazla otopsi ve ölü muayenesinin 0-9 yaş grubunda (%16,3) yapıldığı tespit edilmiştir. Bu yaş grubundaki medikolegal ölümlerin, bölgemizde aile başına düşen çocuk sayısının fazla olmasından dolayı daha fazla olduğu düşünülmektedir.

Ölü muayenesi yapılan olgulardan 190'ına (%46,3) otopsi yapılmadan ölüm sebebi defin belgesi düzenlenirken, 208'ine (%50,7) otopsi işlemi yapılmış, 12'si (%2,9) ise otopsi yapılmadan sadece ölü muayenesi yapılarak üst merkezlere gönderilmiştir. Otopsi yapılma oranı Aydın ilinde yapılan çalışmadan (%64,1) daha düşük bulunmuştur (10). Bununla beraber Trab-

zon (%19,9), Sivas (%21,3), Adana (%28,1), Gaziantep (%32,3), Diyarbakır (%20) illerinde yapılan çalışmalardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (12,13,16-18). Kayseri (%48,7) ve Edirne (%51) illerinde yapılan çalışmalarda ise çalışmamızla benzer sonuçlar elde edilmiştir (11,19). Norveç'te yapılan bir çalışmada 1973-1993 yılları arasında otopsi yapılma oranı ilk 5 yıla oranla son 5 yılda %15,3 oranında arttığı, yasal sistemde yapılan değişikliklerin bu artışta etken olduğu bildirilmiştir (15). Ülkemizde de son yıllarda otopsi sayılarında artış olduğu görülmektedir. Adli tıp uzmanlarının sayısının artması ve pek çok il merkezinde adli tıp uzmanı bulunmasının bu artışa neden olduğu düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada otopsi yapılmadan gönderilen olguların çoğunluğunda malpraktis iddiası mevcut olup teknik imkânların yetersizliği nedeniyle otop-

si yapılamayan olgular olduğu ve savcılık kararı ile Şube Müdürlüğü'nün bağlı bulunduğu Grup Başkanlığı'na sevk edildiği görüldü.

Otopsi ve ölü muayenesi oranları aylara göre incelendiğinde; en fazla otopsi ve ölü muayenesi yapılan ay Haziran ayı (%10,7) olup, Ağustos (%5,4) ve Aralık ayı (%5,4) en az otopsi ve ölü muayenesi yapılan aylar olmuştur. Yapılan birçok çalışmada özellikle toplumsal hareketin daha fazla yaşandığı Haziran-Eylül arası dönemde otopsi ve ölü muayene oranının arttığı görülmektedir [6,8,10,11,12]. Literatürle uyumlu olarak yaptığımız çalışmada Ağustos ayı en az otopsi yapılan aylardan biri olmasına rağmen genel olarak Haziran-Eylül arası dönemde ölü muayene ve otopsi yapılma oranının yüksek (%35,6) olduğu tespit edildi.

İzmir ve Kayseri ilinde yapılan çalışmalarda ölüm olaylarının meydana geldiği yer bakımından en fazla il merkezinde görüldüğü tespit edilmiştir [6,11]. Yaptığımız çalışmada da en fazla olgunun il merkezinde (%35,6) görüldüğü tespit edildi.

Çalışmamızda olay türü olarak en fazla araç içi trafik kazası (%24,9) görülürken, sırasıyla araç dışı trafik kazası (%15,1) ve ateşli silah yaralanması (%12,7) sonucu ölümler izlemektedir. Yapılan birçok çalışmada da trafik kazası sonucu ölümler ilk sırada karşımıza çıkmaktadır [11-14].

Ölümlerin 219'u (%53,4) hastanede, 187'si (%45,6) olay yerinde 4'ü (%1) yolda hastaneye götürülürken meydana gelmiştir. Aydın'da yapılan çalışmada ölümlerin %41,2'sinin hastanede meydana geldiği ifade edilmiştir [10].

Çalışmamızda olay tarihi ile ölü muayene ve otopsi yapılma zamanlarına bakıldığında, olguların %64,6'sına olay tarihinde ölü muayene ve otopsi işlemi yapıldığı, 11 gün ve sonrasında otopsi ve ölü muayenesi yapılma oranının ise %13,6 olduğu tespit edilmiştir. Olay günü ölü muayenesi yapılan olguların %62,2'sine otopsi yapılırken, 11 gün ve sonrasında ölü muayenesi yapılan olguların %75,9'una otopsi yapılmayıp ölü muayenesi ile defin belgesi düzenlendiği görülmüştür. 11 gün ve sonrası ölü muayenesi yapılan olguların çoğunluğunun trafik kazası, yüksekten düşme ve yanık nedeniyle tedavi görmekte iken hastanede ölen olgular olduğu tespit edilmiştir. Bu tür olgularda tedavi süresi içerisinde hastane tarafından düzenlenen tıbbi evrakların ölüm nedenini açıklamaya yeterli olduğu bu nedenle otopsi işlemine gerek duyulmadığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber gerek olay tarihinde gerekse tedavi görmekte iken ölen ateşli silah ve kesici-delici alet yaralanması gibi zorlamalı olguların tamamına otopsi yapıldığı tespit edilmiştir.

Yaptığımız çalışmada trafik kazası (araç içi/araç dışı) sonucu ölümlerin (%40) adli ölümler içerisinde önemli bir oran teşkil

ettiği görülmüştür. Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) 2004 yılı Dünya Trafik Yaralanmalarını Önleme Raporunda; dünyada her yıl 1,2 milyon insan trafik kazasında hayatını kaybettiği 50 milyon insanın ise yaralandığı bildirilmektedir [20]. Yine aynı raporda 2000-2020 yılları arasında trafik kazalarına bağlı ölen ve yaralananların sayısının %65 oranında artacağı, düşük ve orta gelişmişlik seviyesindeki ülkelerde bu artışın %80 olabileceği öngörülmektedir. WHO raporunda; 1990 yılında dünya genelinde, trafik kazalarına bağlı ölümlerin tüm ölümler içerisinde 9. sırada yer almakta iken 2020 yılında 3. sırada yer alacağı tahmin edilmektedir. Ülkemizde de trafik kazalarına bağlı ölümler tüm dünyada olduğu gibi önemli bir halk sağlığı sorunu oluşturmaktadır. Trafik kazalarını ve kaza sonrası meydana gelecek ölümleri önleme açısından küçük yaşlardan itibaren okullarda trafik eğitimine verilen önemin artırılması ve daha bilinçli bir gelecek yetişmesi için gerekli adımların atılması gerektiği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Wagner SA. Approach to the Autopsy: Purpose and Philosophy. Colour Atlas of Autopsy London Crc Press 2004.
2. Kolusayın Ö, Koç S. Ölüm "Adli Tıp I" içinde Editörler: Soysal Z, Çakalır C. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, Rek.No: 4165, Fak. No: 224, İstanbul, 1999; 93-151.
3. Ludwig J. Medicolegal Autopsies and Autopsy Toxicology. Handbook of Autopsy Practice 3rd edition 2002:7-20.
4. Azmak D, Zeren C, Erdönmez Ö, Altun G, Yılmaz A. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalınca Yapılan Adli Otopsi Olgularının Değerlendirilmesi. Yıllık Adli Tıp Toplantıları Kitabı, Antalya, Adli Tıp Kurumu Yayınları 16-19 Mayıs 2002; 202-5.
5. http://www.tuik.gov.tr/Kitap.do?metod=KitapDetay&KT_ID=11&KITAP_ID=21 (son erişim tarihi: 02.05.2011).
6. Çengeli G, Ergöner AT, Can İÖ, Sönmez Y. İzmir ilinde 2004 Yılında Adli Otopsi Yapılan Olguların Değerlendirilmesi. Adli Tıp Bülteni 2008; 13:13-8.
7. Tokdemir M, Türkoğlu A, Kafadar H, Düzer S. Elazığ'da 2001- 2006 Yılları Arasında Yapılan Adli Otopsi Olgularının Değerlendirilmesi . Adli Tıp Bülteni 2008 13:57-62.
8. Akar T, Yavuz Y, Demiral B, Şenol E, Eğilmez L. Diyarbakır'da 2000-2004 Yılları Arasında Meydana Gelen Doğal Nedenlere Bağlı Olmayan Ölüm. Türkiye Klinikleri J Foren Med 2006;3 (3):94-100.
9. Çelikel A, Canoğulları G, Teyin M, Balcı Y. Uygulamada Adli Tıp Anabilim Dallarının Yeri: Eskişehir Deneyimi. Osmangazi Tıp Dergisi. Osmangazi Tıp Dergisi 2006;28 (2):103-12.
10. Erel Ö, Katkıcı U, Pınarbaşı RD, Özkök MS, Dirlik M. Aydın'da 2000-2003 Yılları Arasında Yapılan Adli Ölü Muayene Ve Otopsilerin Değerlendirilmesi. Türkiye

- Klinikleri J Foren Med 2005;2(2):44-7.
11. Yağmur F, Din H. Kayseri ilinde 2007 yılında adli ölü muayenesi ve otopsileri yapılan olguların değerlendirilmesi. Adli Tıp Dergisi 2009;23(2): 18-24.
12. Tıraşçı Y, Gören S. Diyarbakır'da 1996-98 yılları arasında saptanan medikolegal ölümlerin tanımlanması. Dicle Tıp Dergisi 2005;32(1): 1-5.
13. Özkök MS, Katkıcı U, Özkara E. Sivas'ta 1984-1993 yılları arasında adli otopsi ve ölü muayenesi yapılan olguların retrospektif incelenmesi. I. Adli Bilimler Kongresi 12-15 Nisan 1994, Kongre Kitabı, Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adana 1994; 230-32.
14. Çakıcı M, Polat O, Albayrak M, İnanıcı MA, Tansel E. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yapılan adli muayene ve otopsilerin retrospektif incelenmesi. 8. Ulusal Adli Tıp Günleri, 16-20 Ekim 1995 Antalya 1995;111-117.
15. Nordrum I, Eide TJ, Jorgensen L. Medikolegal autopsies of violent death in northern Norway. Forensic Sci Int 1998;92:39-48.
16. Erkol Z. Gaziantep ilinde adli ölü muayenesi ve adli otopsi yapılan olguların incelenmesi. 7. Ulusal Adli Tıp Kongresi İstanbul, Poster Sunuları Kitabı, 1-4 Kasım 1994; 259-65.
17. Salaçin S, Gülmen MK, Çekin N, Şen F. Adana'da kaza cinayet ve intiharlarda ölüm nedenleri ve rastlanma sıklığı. 7. Ulusal Adli Tıp Günleri Antalya, Poster Sunuları Kitabı, 1-5 Kasım 1993; 327-31.
18. Gürpınar S, Gündüz M, Özoran Y. Adli Tıp Kurumu Trabzon Grup Başkanlığı otopsilerinin retrospektif değerlendirilmesi. 7. Ulusal Adli Tıp Günleri Antalya, Poster Sunuları Kitabı, 1-5 Kasım 1993; 143-46.
19. Yılmaz A, Azmak D. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Ocak 1984-Haziran 1993